

Kaçakçılık dünyasının önde gelen isimlerinden Edip Telli, Cumhuriyet'e anlattı:

Antikanın kalbi, Kapalıçarşı'da atar

ÖZGEN ACAR

İSTANBUL/MÜNİH/NEW YORK — Kaçakçılık dünyasının önde gelen isimlerinden Edip Telli, Münih'te kendisiyle konuşmamızdan 5-10 gün önce Türk vatandaşlığından çıkarılmıştı. 403. sayılı yasanın 25. maddesinin (g) bendi gereğince "izin almaksızın başka devletin uyruğuna girdiği için" Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma hakkını yitirdi.

Buna Telli herhalde seviniyor olmalı. İçişleri Bakanlığı bir yandan kırmızı bültenle Interpol'e Edip Telli'yi hâlâ aratıyor, öte yandan da vatandaşlığı kaybettiriyordu. Şimdi Edip Telli Alman makamlarına gidip Türk hükümetinin bu kararını iletse ve Alman vatandaşı olduğu için bu kararı Interpol'den kaldırtabilir ve istediği gibi dolaşır.

Yüzyılın Definesi olayından dolayı hakkındaki Elmalı Ağır Ceza Mahkemesi "gıyabi tutuklama" kararının zaman aşımı süresi gelecek yıl doluyor. Telli, bundan sonra Türkiye'ye de elini kolunu sallaya sallaya girebilecek. Vatandaşlıktan çıkmayıp "kaybettirildiği" için Türkiye'de el konulmuş olsa bile mal varlığına aynen sahip olabilecek. İçişleri Bakanlığı'nın bu kararı Telli'nin yolunu açmak açısından ceza değil ödül ve akıl alır gibi değildi. Bu olayı söyledikten sonra öğrendim. Bu işte avukatlarının rolü olup olmadığını kendisine sordum.

Önceki yıl Edirne Kapıkule'de Mustafa Coşkun adlı bir yolcu yaklaşık üç bin adet değişik sikke ve çeşitli küçük, ancak değerli yüzlerce antik eserle yakalanmıştı. Coşkun, verdiği ifade- de bunları, soyadını bilmediği "Sami" adlı bir kişiden almıştı.

Bir bankadan da sağlanan personel desteği ile gümrük, polis ve arkeologlarca eserlerin sayım ve tanımlanması 15 saat sürmüştü. Daha önce elektronik kaçakçılığından sabıkalı Coşkun'un üzerinde New York'un bir numarası Edward Merrin'den Selim Dere'ye kadar çeşitli antikacıların kartları çıkmıştı. Edip ve Fuat'ın kartları yoktu. Edip'e nedenini sorduğumda şu

yanıtı aldım:

"Onu tanımam ve takdir ederim. 8 çocuğu var. Berilini bir Türk'tür. Buraya bir kez satış için geldi. Bir masa kurdu. Kendisine yardım etmem için bana yalvardı. Birkaç müşteri gönderdim. Yakalanan eşyası arasında fazla bir şey yoktu..."

Buna karşılık Edirne gümrüğündeki görevlileri sevindirmek için bu parti mala (iki milyar lira) değer biçilir. Bu eserler, değil Türkiye'de, New York'ta Sot-heby's müzayedesinde bile bu değere satılamazdı. Acaba aynı eserler Edirne Müzesi'ne bir köylü tarafından getirilseydi kaç para ile çırak çıkarılırdı? Kültür

raydı. Türkiye'nin koşullarına göre Edirne ve İstanbul olaylarında yakalanan eserler Türk müzelerine getirilseydi yabancı değerlerinden bir sıfır eksikliği ile günü gününden vazgeçtim, haftası haftasına ödenme alışıklığı yaratılırdı, Türkiye'de eski eser kaçakçı aza inerdi.

Telli'ye "Bu üç bin sikkenin Kadir Kolasın ile ilgisi var mı?" diye sorduğumda, "Görüyorsunuz bu işin içindeki asıl büyük adamlar kim..." diyordu. Daha önce "En büyük Edip, Edip'ten başka büyük yok" dediğimden katıla katıla gülmüştü.

—Edip Bey size göre antika işinde Türkiye'de en büyük kim?

lin... Kapalıçarşı antikanın merkezidir. Size üç çocuğumun başı için yemin edeyim ki ben ilk 10 büyük arasında 9. bile sayılmam Kapalıçarşı'dakilerin yanında... Bu işin kalbi Kapalıçarşıdır. Kapalıçarşı'ya gidin, "Bu işin merkezi borsası neresidir" diye sorun, size gösterecektir. Bunu böyle bilin. Bakın Küçük Fuat'a, kalktı gitti İstanbul'a. Orada iş yaptı, operasyon yaptı. Polis hiç el koymadı. Böyle kaçak birisi kendi pasaportuyla Türkiye'ye gidecek, 2.5 sene iş yapacak, elini kolunu sallayarak işini yürütecek ve ona polis hiçbir şey yapmayacak, olacak iş değil. Avrupa'da olsaydı he-

TELLİ — Doğru. Oxford'da mı ne okumuş? Yani arkeoloji okumuş. Bilir... Herhalde anlar her şeyden...

Bu arada bir başka kaynaktan 1987'de Nevzat Telli ile Jeffry Spler'in birlikte İstanbul'a geldiğini, Hilton'da kaldıktan sonra Abidin Necimoğlu'nu da yanlarına alarak güneyde mavi yolculuk yaptığını öğrenecektim.

—Fuat Üzülmüş ile aramız iyi olmalı. Benimle konuşmamak için hep sabun gibi kayıp gidiyor.

TELLİ — (Katıla katıla güldükten sonra) Ne varmış ki bunda çekinecek? Siz gazetecisiniz, konuşmak sizin göreviniz.

nuz? Türkiye'de hiç kaçakçılık olmayacağını mı düşünüyorsunuz?

Anlatıldığına göre Edip'in Türkiye'de üç önemli adamı vardı. Maldan anlayan Adanalı Kemal Dilmaç, gümrük duvarlarını geçen eski gümrükçü Mesut Sulhan ve Sami Gülenler adlı bir kişi. Bir rastlantı sonucu Mesut, firari Fuat Aydın ile birlikte yakalanacak, bir başka davadan arandığı Antalya'ya sevkedilecek ve orada serbest bırakılacaktı.

Peki Sami kimdi? Sami'nin adı okurlar 4 Mart 1989 tarihli gazetelerden anımsamazlar bile. Oysa bugün Sami her futbol takımının transfer edebileceği en

ne Edip, Zakos ve öteki yabancılar üzerine saldıran silahşörlerden birini Sami'nin üzerine salmıştı. Ya Sami temizlenecek ya da yuvaya dönmesi sağlanacaktı. Bu söylentilerin çıktığı sırada Sami İstanbul'da yakalandı, tutuklandı. Mahkemesi sürüyor. Mahkemesini izlemedim. Anlatılanların yalancısıyım. Tüm sorumluluğu üzerine alacak mertliği göstermişti.

Daha önce birkaç olaydan sabıkalı vardı. Evliydi. 40 yaşındaydı. Tahliye edilmişti. Bir süre Mustafa Merzifonlu ile çalışmıştı. Herkes gibi güzel bir kazıklandı. Kadir Kolasın'ın mallarını taşıdı. Brooklyn Müzesi'ndeki lahdi Türkiye dışına çıkardı. Genellikle malları (isterse 3-4 tonluk olsun) uçakla Sofya'ya Bulgar havayollarıyla gönderir ve oradan Münih'e transfer ettirirdi.

Edip Telli, yuvaya dönmesi için Sami'ye silahşörünü gönderdiği söylentisi hakkında şöyle konuşuyor:

"Bugün böyle bir şey nasıl olabilir? Benim için böyle bir şey yapmaya gerek yok. Telefon var, açıp kendim konuşurum. Kızmadım demiyorum. Çünkü Sami'yi biz yetiştirdik. Kucakımızda büyüdü."

Edip, böylece Sami'nin saf değiştirmesi olayını ve duyduğu kızgınlığı doğruluyordu.

Telli bile İçişleri Bakanlığı'nı suçluyordu, "polisler uyuyor" diye. İçişleri Bakanlığı'nın cumhuriyet tarihinde ilk kez 1988'de eski eser kaçakçılığının önlenmesi konusunda düzenlediği toplantıya katılan valiler, "Önce kendi malına sahip çıksın" diye Kültür Bakanlığı'nı suçluyordu. Kültür Bakanlığı ise sorumluluğu Maliye'ye yığıyordu. Müzeler ve arkeolojik kazılara yeterli ödenek verilmiyor diye. Suçlama bununla da kalmıyordu. Gümrükler tıpkı Amerika'da olduğu gibi Maliye Bakanlığı'na bağlıydı. Bağlanmıştı da ne olmuştu? Elmalı define-sini bulan İbrahim Başbuğ'un deyişiyle, "Kevgire dönen gümrüklerde artık tank bile geçebilir... 3-4 tonluk lahdin sözü mü olurdu?"

Yarın: Sonuç

A N T İ K A T A L A N I

Edip Telli, doğum gününde oğlu ve iki kızı ile birlikte.

10. bile olamam Edip Telli'ye antika işinde birinci olup olmadığımı sorduğumuzda, "Birinci olmaktan her zaman şeref duyarım. Türkiye'de ve Avrupa'da sıram birinci değil, 10. bile olamam.

Kuş gibi kaçırırdı Kapalıçarşı, 100 kilo ağırlığın üzerindeki eserlerini çıkarmak için Sami'nin kapısını çalardı. O da bunları, isterse 4-5 ton ağırlığında olsun kuş gibi kaçırırdı: "Sami, dikiş iğnesinin gözünden insan boyunda bir mermer heykeli geçirebilirdi." Sami, her futbol takımının transfer edebileceği en büyük 'libero'ydu.

SAMI GÜLENER

Bakanlığı yetkilileri lütfen bu eserleri müze müze ve gümrük gümrük doluşturup bir değer saptaması istesinler. Aradaki fiyat farkı görülüp ve uluslararası müzayede kataloğlarını yakından izleyen köylüden vazgeçtim. Haklı olarak yakaladığı kaçakla ilgili ikramiyenin peşinde koşan gümrükçü gibi düşünmeye alışınlar.

Buna karşılık İstanbul Havaalanı'ndaki heykelin değeri ise sadece 50 milyon lira olarak öngörülmüştü. Bana göre Sot-heby's müzayede fiyatı ile Edirne'dekiler yarım milyar lira, Demeter heykeli ise 1-2 milyar li-

TELLİ — Zakos, Klejman, Hecht...

—Edip Bey bir kere onlar yabancı. İkincisi çok eskilerde kaldılar.

TELLİ — En az 100 tane var...

—Bir yılda yaptığı ciro, Türkiye'de piyasaya hâkimiyet, Amerika ve Avrupa'ya pazarlamada üstünlük ve tatlı-sert otoniteyi gözönüne alırsak herhalde siz bu işin bir numarası sayılırsınız. Öyle değil mi?

TELLİ — Birinci olmaktan her zaman şeref duyarım. Türkiye'de ve Avrupa'da sıram birinci değil, 10. bile olamam. Şunu bi-

men içeri atarlardı. Ben milliyetçiyim, ama Türk polisi Avrupa'daki gibi değil. Ben, burada eğer yanlış bir şey yapmış olsaydım, hemen hapiste olurum... Benim adım çıkmış bir kere...

—Kardeşiniz Nevzat ile Metin'in ortaklığı ne âlemde?

TELLİ — Kısa bir süre, iyi iş yaptılar. Geçici olarak.

—Neden ayrıldılar?

TELLİ — Pek iş yoktu adamda. Kabiliyeti yoktu. Üstelik bilgisiz. Kardeşim de zaten pek anlamaz. O daha çok tektildenden anlar. Asıl işi odur çünkü.

—Ama Jeffry Spler gibi bir danışmanları vardı?

TELLİ — Kendisine söyler misiniz, benimle konuşması için?

TELLİ — Kelepçe takıp getiremem ki. Size telefon numarasını verdim. Neden çekinir anlamam.

—Peki bu kadar eser, daha doğrusu bu kadar büyük, dev gibi eserler nasıl yurtdışına çıkıyor?

TELLİ — Havaalanındaki olaya bakın (Demeter). Eğer bir ton heykel çıkıyorsa, her şey çıkıyor demektir. Bakın size ben bir şey söyleyeyim. Eğer bugün birinde ben çekilecek olsam, kaçakçılık duracak mı sanıyorsunuz?

büyük "libero'ydu. Beyni vardı. Lefter gibi kıvraktı. Cesurdu. Mertti. Bir yakınının bana söylediğine göre "Nizamettin Telli'nin yanında çırak olarak işe başladığı için onun huylarını" edinmişti.

Kapalıçarşı 100 kilo ağırlığın üzerindeki eserlerini çıkarmak için Sami'nin kapısını çalardı. O da bunları isterse 4-5 ton ağırlığında olsun bir kuş gibi kaçırırdı. Bir başka kişiye göre "Sami dikiş iğnesinin gözünden insan boyunda bir mermer heykeli" geçirebilirdi.

Bu arada, Sami'nin saf değiştirip Kolasın'lara geçmesi üzeri-